

Društvo znanja i/ili ekonomija znanja: što čini razliku u poimanju znanja kao javnog dobra?

DENISA KRBEČ

doi: 10.3935/rsp.v16i2.872

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Kao izvor dugoročnog ekonomskog rasta još od vremena industrijske revolucije, znanje se danas nameće kao novi »generator rasta«. Pod utjecajem razvoja informacijsko-komunikacijske tehnologije i na tom razvoju kvalitativno različitih društvenih odnosa, multiplikativni efekt primjene novih znanja ubrzava transformaciju modernih društava. Suvremeni ekonomski tokovi zasnivaju se sve više na korištenju novih ideja, informacija i stjecanju novih znanja i vještina, a manje na materijalnim izvorima. Proizvodnja koja se zasniva na znanju čini se »neopipljivom«, »lakšom« i »pokretljivijom«, čime postaje konkurentnom na globalnom tržištu proizvoda i usluga (*service economy*).

Dominantno ekonomska tumačenja »ekonomije zasnovane na znanju« (*knowledge-based economy*), a koja su lako prepoznatljiva u većini stratezijskih dokumenata Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), Europske komisije (*European Commission*) i Europskog vijeća (*European Council*), čine okosnicu aktivnosti u potrazi za željenom razinom usklađenosti u danom društvenom kontekstu. Različitost teorijskih polazišta pruža veliku mogućnost izbora koncepta tumačenja kako ekonomije znanja tako i društva znanja kao što su:

- potraga za »modernizacijskim efikasnostima« (*ever-modernizing efficiencies*)
- rast proizvodnosti
- rast konkurentnosti
- društvene inovacije na području nanoznanosti, obrazovanja i istraživanja i brojni drugi.

Nastojanja nacionalnih javnih politika da utvrde odrednice »društva učenja« (*learning society*) ili »društva znanja« (*knowledge society*) kao osnovu **društva zasnovanog na znanju**, zaokupljaju pozornost kako teoretičara tako i analitičara koji globalizaciju ekonomskih odnosa promatraju prvenstveno iz perspektive liberalizacije i deregulacije modernih ekonomija (npr. Beck, Castells, Drucker, Harvey, Urry, Rifkin i dr.).

U području visokog obrazovanja primjetna su razilaženja koja postupno zaokupljaju javni prostor:

- **znanje za sve** (*education for all*: World Bank) vs. »**najbolje moguće**« znanje (*the »best« possible knowledge*)
- **upotrebljivo znanje**– tehnologija, primjenjiva znanja (*usefull knowledge*) vs. **temeljna znanja**– znanost (*pure knowledge*) ili odgovor na pitanje: podržavanje manifestnih institucionalnih struktura ili univerzalizam i jednakost u znanosti
- **jedinstvenost vs. specijalizacija**, čime se otvara rasprava o ulozi sveučilišta kao jedinstvene organizacijske strukture i organizacijske kulture u odnosu na više ili manje institucionalizirana područja specijalizacije i profesionalizacije pojedinih (akademskih) disciplina.

Navedene kontradikcije postupno utječu na (re)definiranje položaja specifičnih obrazovnih institucija, prije svih javnih sveučilišta. Pojam visokog obrazovanja dobiva novu društvenu dimenziju koju istodobno definiraju ciljevi politike obrazovanja (u području

odgovornosti kako donositelja političkih odluka - *policy makers*-a, tako i javne administracije na svim razinama), ciljevi osnivača (država ili jedinice lokalne samouprave, npr. županije) i očekivanja javnosti.

Koliko je zajedničkih ciljeva uopće moguće uključiti u ciljeve obrazovne politike? Među subjektima (*stakeholders*) ostvarivanja ciljeva u području obrazovne politike, sveučilišta i druge visokoškolske institucije imaju ključnu **društvenu ulogu kao javne ustanove** s dopusnicom (EU: *credential*; USA: *license*) za izvođenje javne usluge visokog obrazovanja. Neovisno o tome radi li se o ekonomskom tumačenju razvoja poduzetništva u visokom obrazovanju ili o sociološkom tumačenju društvene transformacije institucija visokog obrazovanja, na djelu je proces **inoviranja uloge sveučilišta** koji se opisuje kao »usluga zajednice«, »inovativna organizacija«, »akademsko poduzetništvo« i sl.

Ono što je zajedničko svim dosadašnjim analizama jest: **od visokog se obrazovanja traži prilagodba novim društvenim po-**

trebama, da bude odgovornije tržišno, programski, društveno (npr. orijentacija prema sposobnostima studenata, ali i odgovornost prema svim *stakeholders*-ima). Konačno, od institucija se visokog obrazovanja očekuje da budu konkurentne u odnosu na institucije iste razine, programskog i istraživačkog potencijala, ili – ukratko – u odnosu na druge institucije koje pružaju uslugu visokog obrazovanja i istraživanja. Društvena osjetljivost financiranja javne usluge visokog obrazovanja uvjetuje cijeli niz istraživačkih aktivnosti koje su usmjerene na traženje prihvatljivih rješenja u odnosu između »društvene kvalitete« i »društvenih aspekata održivosti« (više u: Social, Economic and Governance Aspects of Sustainable Development. § 6: »Social Well-being Aspects«, Syntesis Report, European Commission, 2007.).

LITERATURA:

European Commission (2007). *Social, economic and governance aspects of sustainable development. Social well-being aspects 6*, Synthesis report.